

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

YAŞLI HAKLARI ÇALIŞTAYI

SONUÇ BİLDİRİSİ

02.12.2019

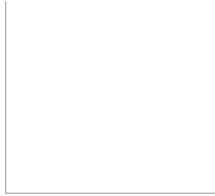

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

YAŞLI HAKLARI ÇALIŞTAYI

SONUÇ BİLDİRİSİ

YAŞLI HAKLARI ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRİSİ

02.12.2019 / ANKARA

İnsanlara daha kaliteli bir yaŐam sunma misyonuna sahip olan insan hakları, toplumdaki her birey ya da gruba hem genel hem de özel nitelikteki norm ve kurumlar aracılığıyla koruma sağlama gayreti içindedir. İnsan hakları bir ideal olarak toplumun bütün kesimlerini koruma hedefine sahip ise de mevcut durumda ortaya çıkan tablo, bazı kesimlerin öncelendiğini; bazı kesimlerin ise görece ihmal edildiğini ortaya koymaktadır. Kadınlar, ocuklar ve engelliler konusunda devlet, uluslararası kuruluşlar, ulusal insan hakları kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından çok çeşitli form ve düzeylerde çalıŐmalar yapılmıŐtır ve yapılmaktadır. Bu noktada ihmal edilen ve gayretlerin görece az olduğu alanlardan birisi malesef “yaşlı haklarıdır.”

Hem lkemizde hem de dünyada nüfus artıŐ hızının düŐmesi ile birlikte genel nüfus içinde hem sayısal hem de oransal olarak yaşlı nüfus artmıŐtır. Ülkemizin de dâhil olduğu birçok ülkenin nüfus piramitlerinde deđiŐiklikler ortaya çıkmıŐtır. Bu durum, daha önce görünürlük sorunu olan yaşlı haklarının daha fazla gündem olmasını sađlamıŐ ve ekonomiden çalıŐmaya, sosyal güvenlikten sağlığa kadar ülkelerin birçok politikasını etkiler hale gelmiŐtir.

Türkiye İnsan Hakları ve EŞitlik Kurumu (TIHEK), bu gerçekler iŐıđında ve ihtiyaçlar çerçevesinde yaşlı hakları konusundaki görünürlük sorununun çözümüne katkı sunmak ve bu alanda yaşanan sorunların tespiti ve muhtemel çözüm önerilerinin ele alınması ama-

ciyla kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla 02.12.2019 tarihinde Ankara'da Yaşlı Hakları Çalıştayı İcra etmiştir. Çalıştay, Yaşlı Hakları Konferansı ve Yaşlılara Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele İstişare Komisyonu Toplantısı şeklinde iki ana bölümden teşekkül etmiştir. Çalıştaya, farklı üniversitelerden akademisyenler, kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri katılmıştır

Aşağıda yer alan hususlar Çalıştayın sonuçları olarak tespit edilmiştir.

01.

Yaşlı Hakları Konusunda Yaşanan Sorunlar Esasen Toplumun Bütün Fertlerinin Müşterek Sorunudur.

Hayatın ileri evrelerine denk gelen yaşlılık, biyolojik süreç içerisinde hepimizin uğrayacağı bir durak ve kaçınılamayan bir dönemdir. Bu açıdan bugünün gençleri yarınların yaşlı adaylarıdır. Bu nedenle yaşlılık konusu, esasen hepimizi ilgilendiren bir konudur. Örneğin yaşlılara yönelik ayrımcılık, çok çeşitli yönleriyle diğer ayrımcılık türlerinden ayrılmaktadır. Yaşlılara yönelik ayrımcılığın mağdur kesimi devingendir. Bugün için genç olduğu için yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kalmayanlar, yaşamın ilerleyen evrelerinde yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Bu nedenle, yaşlı hakları konusunda yaşanan sorunlarının muhatabının ve buna maruz kalan kesimin potansiyel olarak toplumun bütün bireyleri olduğu hatırdta tutulmalıdır. Bu tutum, yaşlı hakları konusunda farkındalığın artması ve yaşlı hakları konusunda toplumsal desteğin sağlanması açısından önemlidir.

02.

Şehirleşme ile Birlikte Sayısı Artan Çekirdek Ailelerin Yaşlıları Dışlayan Yapısı Kök Değerlerimiz ile Uyumlu Değildir.

Toplumsal ve kültürel unsurlarımızı geçmişten geleceğe taşıyan yaşlılarımız, tarihsel süreçte kök değerlerimize uygun olarak ailenin temel unsurlarından birisi, yol göstericisi, akıl danışkanı olmuştur. Kültürümüzde yaşlılar, bereket kaynağı olarak telakki edilmiştir. Ancak şehirleşmeyle birlikte ortaya çıkan ve yaşlıları aile dışında tutan çekirdek aile yapısı yaşlıların bu müspet niteliklerinin ve algılarının değişmesine neden olmuştur. Bu durum, yaşlıların kendini değersiz hissetmesine ve toplumumuzun temeli olan aile bağlarının zayıflamasına neden olmuştur.

03.

Yaşlı Bireylerin Aile Ortamından Uzaklaşarak Huzureverlerinde Kalması Yaşlı Bireylerin Kendilerini Atıl Hissetmesine ve Geleneksel Aile Değerlerimizin Aşınmasına Neden Olmaktadır. Huzureverlerinde Kalmak, Yaşlılarımız Açısından Bir Tercih Değil, Aile Yapımızda Meydana Gelen Menfi Değişimlerin Dayattığı Bir Zorunluluktur.

Çekirdek aile yapısının yaygınlaşması, yakınlarının ilgisizliği ve istismarı, *ev içi şiddet ve bunların getirdiği değersiz hissetme gibi nedenlerle yaşlıların huzureverlerinde kalmaya mecbur kaldığı görülmektedir. Başka bir deyişle huzurevinde kalma, yaşlı bireyler açısından bir tercih değil, bir dayatma ve zorunluluktur. Bireyi ailesinden ve aidiyet hissettiği evinden uzaklaştıran bu durum, esasen insan haklarına aykırı olup kök değerlerimiz ile uyumlu değildir. Yapılan araştırmalarda ortaya konulduğu üzere huzureverlerine başvuran bireylerin büyük çoğunluğu yalnız yaşayan yaşlı bireylerdir. Yaşlı bireyleri, kendi ailesinden uzaklaştırmayacak politika ve tedbirlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle gündüz bakımevi hizmetlerinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.*

04.

Yaşlılara Yönelik Ayrımcı Uygulamalar Genellikle Dolaylı Ayrımcı Görünümlerle Ortaya Çıkmaktadır. Bu Durum Yaşlılara Yönelik Ayrımcı Uygulamaların Tespitini Zorlaştırmakta ve Görünürlüğünü Azaltmaktadır. Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İstismar da Ayrımcı Uygulamalar Olup İnsan Haklarının İhlali Niteliğindedir.

Yaşlılara yönelik ayrımcı uygulamalar genellikle dolaylı ayrımcı görünümle ortaya çıkmaktadır. Yaşlıların özel durumlarını dikkate almayan uygulamaların varlığı nedeniyle dolaylı ayrımcı uygulamalar ve farklı şiddet uygulamaları ortaya çıkabilmektedir. Haricen bakıldığında herkese eşit uygulanan ve herhangi bir farklı muameleye neden olmayan uygulamaların, yaşlıların özel durumlarının gözletilmemesi nedeniyle yaşlı ayrımcılığına neden olabildiği görülmektedir. Örneğin, yaya geçidinde uygulanan 20 saniye uygulaması yaşlı bireylere yönelik doğrudan ayrımcı bir muamele olmasa da, özel durumlarını ve ağır hareket kabiliyetlerini dikkate almadığı için dolaylı ayrımcı bir uygulamadır. Dolaylı ayrımcılığın ilk bakışta anlaşılabilmesi ve ilave bir irdelene gerektirmesi yaşlılara yönelik ayrımcılığı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle yaşlı hakları konusunda dolaylı ayrımcı muamelelere ve şiddet uygulamalarına özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir.

05.

Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İstismarın Görünür Hale Gelmesi için Bu Konuda İstatistik ve Veri Toplanmasına Yönelik Saha Çalışmaları Arttırılmalıdır.

Yaşlılara yönelik aktif veya pasif şiddet bütün dünyada yağın bir şekilde yaşanmaktadır. Yaşlıların hem aile içinde hem de toplumda maruz kaldığı şiddet ve istismarın boyutuna yönelik ciddi endişelerin varlığına rağmen bu konudaki veri ve istatistiklerin yetersizliği nedeniyle bir farkındalık sorunu yaşanmaktadır. Yaşlıların hak arama mekanizmalarına genel olarak daha az başvurduğu da düşünüldüğünde bu konudaki veri yokluğunun sorunu görünmez kıldığı görülmektedir. Hâlbuki yaşlılara yönelik şiddet bir insan hakları ihlali ve yaşlılara yönelik ayrımcılığın bir türüdür. Bu nedenle yaşlılara yönelik şiddet ve istismarla ilgili veri toplanmasını temin edecek program ve çalışmaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

06.

Yaşlı Haklarının Korunması Ve Geliştirilmesinden Sadece Devlet Değil, Başta Çocukları, Akraba Ve Komşuları Olmak Üzere Tüm Toplum Sorumludur. Yaşlı Hakları Konusunda Yatay Sorumluluğa Önem Verilmelidir.

Yaşlı hakları, salt birey – devlet ilişki alanı olan dikey etki ve ilişkilerle sürdürülebilecek bir hak kategorisi değildir. Yaşlı hakları açısından elbette dikey ilişkide devlet kurumlarının birçok görev ve sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak, yaşlı haklarının korunması ve geliştirilmesinden sadece devlet değil, hatta devletten önce, başta çocukları, en yakın akraba ve komşuları olmak üzere toplumu oluşturan birçok aktörün sorumluluğu olduğu açıktır. Bunun yanında sivil toplum kuruluşlarının sorumluluklar üstlenmesi, yaşlı haklarında olması gereken seviyeye ulaşmak açısından önemlidir. Özellikle şehir yalnızlığından ve ilgisizlikten mustarip yaşlılarımız açısından aile fertlerinin ve mahallenin önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bu noktada merkezi hükümet, yerel yönetimler, akademik kurumlar, sivil toplum kuruluşlarının yanında tüm insan hakları aktörleri ve bireyler de sorumluluklar üstlenmelidir. Bu noktada gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

07.

Yaşlı Bireylere Yönelik Olumsuz Algı ve Değerlerin Oluşmasına ve/veya Bunların Yerleşmesine Neden Olan, Yaşlı Bireyleri Negatif Kodlayan ve Olumsuz Kalıpyargılara Neden Olan Söylem ve Tutumlardan İsrarla Kaçınılmalıdır. Özellikle Yaşlıların Medyada Temsili Noktasında Genelde Olumsuz ve Acizyet İçeren Rol ve Durumlara Yer Verilmesi Bu Algıların Yerleşmesini Kolaylaştırmaktadır.

Kültürümüzde aile içinde yol gösteren ve danışılan sıfatı ile aile ve toplum içinde önemli ve değerli bir konumda bulunan yaşlılarımıza yönelik algıların son dönemde değişime uğradığına şahitlik etmekteyiz. Özellikle yaşlıların çağa ayak uyduramadıkları, inatçı, değişmez ve aileye yük oldukları şeklindeki mesnetsiz önyargılar ve kalıpyargıların ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle yaşlıların yazılı ve görsel basında temsilinde ortaya çıkan tablo, yaşlılara yönelik olumsuz algıların ve değerlerin pekişmesine neden olmaktadır. Yaşlıları ölüme bekleyen, aileye yük, bilgisiz, çağa ayak uyduramayan ve aciz gibi kodlayan rol ve durumlara yer verilmesini önleyecek tedbirlerin hayata geçirilmesi elzemdir.

08.

Yaşlı Hakları Konusunda Bilincin Arttırılması ve Yaşlılarımıza Yönelik Olumsuz Yönde Yerleşmeye Başlayan Algıların Bertaraf Edilmesi Adına Eğitimin Bütün Kademelerindeki Müfredata Milli Ve Manevi Değerlerimiz ile Uyumlu Bir Eğitim İçeriğinin Derç Edilmesi GerekmeKtedir.

Yaşlı haklarının korunup güçlendirilmesinde eğitimin önemli ve öncelikli bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle, yaşlıların kök değerlerimizde yer aldığı gibi saygın ve imtiyazlı rollerinin yeniden İhdası için okul öncesinden İlansüstü eğitime kadar her düzeydeki müfredata yaşlıların korunması, yaşlılara saygı, yaşlı haklarının önemi gibi konuların derç edilmesi gerekmektedir.

09.

Yaşlı Bireylerin Sosyal Hayata Sağlıklı Bir Şekilde Katılımını Sürdürecek Yayın ve Politikaların Geliştirilmesi, İstihdam Süreçlerine Katılımını Kolaylaştıracak Kota Uygulamaları ve Teşvik Uygulamalarının Hayata Geçirilmesi GerekmeKtedir.

Günümüzde geniş aile modelinin çekirdek aile modeline doğru küçülmesi yaşlı bireylerin İstihdamda kalma ihtiyacını arttırmaktadır. Bu nedenle, yaşlı bireylerin iş bulma konusunda yaşadığı güçlükler ve İstihdamda genel olarak daha az tercih edilme durumlarının yarattığı dezavantajların asgari seviyeye çekilmesi açısından yaşa dayalı kota uygulamalarının ve yaşlı bireyleri İstihdam edecek teşvik uygulamalarının hayata geçirilmesi; ayrıca, yaşlı bireylerin sosyal hayata sağlıklı bir şekilde katılımını sürdürecek yayın ve politikaların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

10.

Yaşlıların Sosyal Hayatın Her Alanına Daha Etkin Ve Özgüvenli Katılımını Sağlayacak Sürekli Eğitim Programlarının ve Tecrübe Aktarım Merkezlerinin Geliştirilmesi Gerekmektedir.

Günümüzde bilgi ve teknolojide yaşanan yağun değişim ve ilerleme, bilginin önemini arttırmış; bilgiye olan ihtiyacı daha da belirginleş-tirmiştir. Bu nedenle, yaşlıların bilgi ve tecrübesinden yararlanmayı sağlayacak ve yaşlı bireylerin sosyal hayata entegrasyonunu kolay-laştıracak tecrübe aktarım merkezlerinin ve sürekli eğitim program-larının merkezi hükümet ve yerel yönetimlerin işbirliği ile hayata geçirilmesi gerekmektedir.

11.

Yaşlı Hakları Konusunda Kurumsallaşma Eksiktir. Hem Kamusal Alanda Hem de Sivil Toplum Alanında Kurumsallaşma Desteklenmelidir.

Ülkemizde, ulusal düzeyde engelli ve yaşlı hizmetlerine ilişkin genel müdürlük düzeyinde bir teşkilatlanma oluşturulması önemlidir. Ancak engelli ve yaşlı hizmetlerinin iki ayrı genel müdürlük olarak yeniden yapılandırılması her iki kesimin daha iyi korunmasına katkı sağlayacaktır. Diğer yandan, sivil toplum alanına bakıldığında yaşlı hakları alanında faaliyet gösteren kuruluş sayısı çok azdır. Çocuk hakları, kadın hakları, engelli hakları ile kıyaslandığında bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu sayısı yetersizdir. Akademik kurumlarda kurumsallaşma istenilen düzeyde olmasa da özellikle son dönemde gerontoloji bölümlerinin teşekkül ettirilmiş olması; bunun yanında yaşlı hakları araştırma ve uygulama merkezlerinin açılması önemli adımlardır. Bu nedenle yaşlı hakları alanında çalışacak sivil toplum kuruluşları desteklenmelidir.

12.

Ülkemizde Yaşlı Haklarının Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Özel Bir Kanun ve Uluslararası Alanda Taraf Devletleri Bağlayıcı Müstakil Bir Sözleşme Bulunmamaktadır. Ülkemiz, Yaşlıların Korunmasına Yönelik Kanuni Düzenlemelerin Yanında Yaşlı Hakları Alanında Uluslararası Bir Sözleşmeye Öncülük Etmelidir.

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile yaş durumunun bir ayrımcılık temeli olarak düzenlenmesi ve ayrımcılık yasağının ihlali halinde idari para cezası ile müeyyidelenirilmesi önemli bir gelişmedir. Bununla birlikte, yaşlıların korunmasına yönelik özel bir düzenlemenin olmaması önemli bir eksikliktir. Bunun yanında, toplumdaki birçok grubun aksine özeldede yaşlı haklarını düzenleyen uluslararası bir bağlayıcı norm / uluslararası bir sözleşme henüz ihdas edilememiştir. Bu durum yaşlı hakları konusunda hem görünürlük sorununu arttırmakta hem de yaşlı haklarının yeterince önemli olmadığı hususunda yargıların yerleşmesine neden olmaktadır. Bu normun eksikliği, uluslararası düzenli denetim mekanizmalarının oluşturulmasını engellemekte; devletlerin yaşlı hakları konusundaki eksiklerinin ve sorunlarının izlenmesini zorlaştırmakta; ülkelerin iyi uygulama örneklerinin paylaşımını güçleştirmekte; yaşlı haklarının korunup geliştirilmesinde ihmellere neden olmaktadır. Bu nedenle, ülkemizde yaşlıların korunması için özel kanuni düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca, uluslararası alanda bağlayıcı bir norm oluşturulmalı, buna bağlı olarak, uluslararası denetim ve izleme yapacak olan "Yaşlı Hakları Komitesi" oluşturulmalıdır. Yaşlı hakları konusunda oluşturulması gereken bu uluslararası sözleşmeye ülkemizin öncülük etmesi gerektiği inancındayız.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA
Tel.: +90 312 422 78 00

www.tihек.gov.tr

/tihekkurumsal

/tihek_kurumsal

/tihekkurumsal

/tihekkurumsal